

УДК 711.11

DOI: 10.30838/UJCEA.2312.270425.60.1177

ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СЕЛІТЕБНИХ ТЕРИТОРІЙ ВЕЛИКИХ МІСТ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ІСТОРІЇ МІСТОБУДУВАННЯ

ВОРОБІЙОВ В. В.^{1*}, канд. арх., доц.,
ШИЛО О. С.², ст. викл.

^{1*} Кафедра архітектурного проєктування та містобудування, Український державний університет науки і технологій, ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», вул. Архітектора Олега Петрова, 24-а, 49005, Дніпро, Україна, тел. +38 (068) 424-98-19, e-mail: vivavo151151@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1539-3196

² Кафедра архітектурного проєктування та містобудування, Український державний університет науки і технологій, ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», вул. Архітектора Олега Петрова, 24-а, 49005, Дніпро, Україна, тел. +38 (098) 212-48-80, e-mail: olgashilo2016@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9869-5474

Анотація. Постановка проблеми. Кінець XX – перша чверть XXI століття виявилися пов'язаними на планеті з глобальними кризами в економіці і політиці, в соціальних процесах і демографії, в науці і в світоглядних парадигмах, в психосфері, в природі, в регіональних і планетарних екосистемах, в інженерно-технічних сферах, в архітектурі та у містобудуванні, а також у багатьох інших проявах фізичного світу. На філософському рівні сама ідея дуальності та інших моделей багатополарності світоустрою потрапила під вогонь критики вчених, політиків, економістів, теологів, атеїстів. Загальноприйняті народами норми та правила життя стали руйнуватися. Гнозис як такий знову, як було в історії не раз, вибухнув. Це усвідомлюється всіма, хто мислить критично та конструктивно. Люди, які живуть у резонансі з часом і простором, давно шукають вихід із проблем, що виникли. Він має пряме відношення і до містобудування. Через відсутність робіт, які узагальнюють і аналізують зміни, що відбуваються, пропонують методики виходу з ілюзії «безвихідності» і «безвиході», міста стали перетворюватися на «театри помилок» і «п'єси творчих глухих кутів». Це видно і на глобальному, і на національних, і на регіональних рівнях, а також в масштабах окремих великих міст. Серед яких і Дніпро. Об'єктивні та суб'єктивні погляди на міста знову зазнають трансформацій. У тому числі – своїх селітебних функціональних зон. **Мета статті** – розкрити підходи до трансформації селітебних територій міст на сучасному етапі містобудівної історії.

Ключові слова: трансформація; селітебні території; міста; містобудування; сучасний етап історії

TRENDS IN THE TRANSFORMATION OF RURAL TERRITORIES OF LARGE CITIES AT THE MODERN STAGE OF THE HISTORY OF URBAN PLANNING

VOROBIOV V.V.^{1*}, Cand. Sc. (Arch.), Assoc. Prof.,
SHYLO O.S.², Ass. of Prof.

^{1*} Department of Architectural Design and Urban Planning, Ukrainian State University of Science and Technologies, ESI "Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture", 24-a, Architect Oleh Petrov St., Dnipro, 49005, Ukraine, tel. +38 (068) 424-98-19, e-mail: vivavo151151@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1539-3196

² Department of Architectural Design and Urban Planning, Ukrainian State University of Science and Technologies, ESI "Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture", 24-a, Architect Oleh Petrov St., Dnipro, 49005, Ukraine, tel. +38 (098) 212-48-80, e-mail: olgashilo2016@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9869-5474

Abstract. Problem statement. The end of the 20th – the first quarter of the 21st century turned out to be associated on the planet with global crises in economics and politics, in social processes and demography, in science and in worldview paradigms, in the psychosphere, in nature, in regional and planetary ecosystems, in engineering and technical spheres, in architecture and urban planning, as well as in many other manifestations of the physical world. On a philosophical level, the very idea of duality and other models of multipolarity of the world order came under fire from scientists, politicians, economists, theologians, and atheists. The norms and rules of life generally accepted by peoples began to collapse. Gnosis as such has exploded again, as it has happened many times in history. This is realized by everyone who thinks critically and constructively. People who live in resonance with time and space have long been looking for a way out of the problems that have arisen. In every field of knowledge, the search has its own nuance and is conducted according to its own rules, which in many positions cease to work. Everything changes. History once again

puts on the agenda its eternal question: what to do? It is also directly related to urban planning. Due to the lack of works that summarize and analyze the changes taking place, offer methods for overcoming the illusion of “hopelessness”, cities have begun to turn into “theaters of errors” and “plays of creative dead ends”. It is also directly related to urban planning. Due to the lack of works that summarize and analyze the changes taking place, offer methods for overcoming the illusion of “hopelessness” and “hopelessness”, cities have begun to turn into “theaters of errors” and “plays of creative dead ends”. This is visible at the global, national, and regional levels, as well as on the scale of individual large cities. Among them is Dnipro. Objective and subjective views on cities are again undergoing transformations. Including their residential functional zones. **The purpose of the article** is to reveal approaches to the transformation of residential areas of cities at the modern stage of urban planning history.

Keywords: transformation; residential areas; cities; urban planning; modern stage of history

«Ви любите місто не за його сім чи сімдесят сім чудес, але за те, що у нього є відповідь на ваше особливе запитання» (Італо Кальвіно, відомий італійський письменник XX століття)

«Найчудесніше місто – те, де людина щаслива» (Еріх Марія Ремарк, відомий німецький письменник XX ст.)

«Місто – це проекція сенсів Космосу на Землю» (Давній афоризм)

Постановка проблеми. Станом на 2024–2025 рік ні в Україні, ні стосовно до умов міста Дніпро не проводилися дослідження тенденцій трансформації селитебних територій найбільших міст.

Про це свідчить аналіз законодавчих документів України з даної тематики, аналіз вітчизняних та зарубіжних публікацій з архітектурно-містобудівної проблематики, огляд проектів генеральних планів міст, представлених в Інтернеті, матеріали вітчизняних та міжнародних архітектурно-містобудівних конкурсів, бієнале та міжнародних ділових ігор щодо вирішення архітектурно-містобудівних аспектів трансформації міст, реконструкції міст.

Різниця між змістом термінів «реконструкція» та «трансформація» досить велика, хоча у спеціальній літературі обидва терміни часто розглядаються як синоніми. Але це помилка.

Трансформація міста спирається на процеси зміни в динаміці (циклічній оборотності) та еволюції економіки та соціуму, на міграційні процеси населення, а також на показники його стагнації та інволюції. А далі – на вимоги перегляду міської інфраструктури та принципів землекористування, що впливають звідси.

У той час як реконструкція міста працює тільки з припасуванням параметрів функціонально-планувальної структури генерального плану міста під ті критерії, які і створює теорія трансформації міста. Тобто

трансформація міста – це його стратегія. А реконструкція – його тактика.

Трансформація міста в чомусь ближче не до реконструкції міста, а до урбаністики та урбанізації міста. Ближче через те, що трансформація вирішує завдання підвищення (переведення) функціональності в мультифункціональність, підвищує життєстійкість міста з його соціумом, що швидко змінюється. У той час як реконструкція міста зберігає ідею функціональних зон міста, що записано у відповідних будівельних нормах та правилах, завдяки чому завжди відстає від часу. Будь-який ДБН спочатку відстає від часу. Трансформація міста – це область знань, спрямована на створення такої схеми генерального плану, яка по суті припинить свій колишній вигляд і постане у вигляді системи, що постійно змінюється. Трансформація, на відміну від реконструкції, що завжди відстає від часу, вперше в історії містобудування береться превратити місто в об'єктивно придатну для життя людей, структуру з економічно вигідними і процвітаючими житловими районами.

У літературі іноді зустрічається ще одна плутанина: вважають адекватними поняття «міське оновлення» та «трансформація міста». Міське оновлення – це лише фізичне оновлення та модернізація міської інфраструктури. У той час, як трансформація міста дає максимально

комплексний підхід. Трансформація виходить за рамки косметичних змін та інтегрує соціальну участь, економічну стійкість та екологічні фактори у процеси містобудування та розвитку, покращуючи добробут суспільства, підтримуючи соціальну справедливість та забезпечуючи довгострокову стійкість міст. Трансформація міста глибоко зачіпає соціальну динаміку та економічне процвітання в міських спільнотах завдяки використанню не тільки оновлення територій, що погано використовуються, модернізації та реконструкції міста, а й переходу на безперервно змінюваний поліфункційної, що екологічно трансформується буквально за дні структури міського міста, чого в загальноприйнятій теорії містобудування не існує.

Таким чином, з питань трансформації публікації хоч і з'являються, але вони описують малими тематичними блоками, не в повному обсязі, не в потрібній повні. Не прив'язуючись, наприклад, до умов міст з різною чисельністю населення та враховуючи швидкі зміни природно-кліматичних умов та самої людини як біологічного виду. Ідея трансформації міст почала витіснити давно відпрацьовані в теорії та практиці, вужчі за своїми можливостями, питання реконструкції міст. Трансформація також використовує нові досягнення науки та техніки в галузі екологізації та екологічності міст (ці трієми діаметрально протилежні за своєю суттю), смартизації, впровадження нових транспортних систем, нових принципів організації системи обслуговування, озеленення, змін масштабів забудови та інших факторів.

Вона використовує цей арсенал, створюючи більш глибокі та масштабні наслідки щодо відхилення до реконструкції.

Мета даного дослідження полягає в тому, щоб виявити тенденції трансформації селітебних територій великих міст європейських країн на сучасному етапі (ідеї, концепції, аспекти, практики).

Завдання дослідження:

- виявити ідеї трансформації найбільших міст у країні та за кордоном;

- сформулювати на базі виявлених ідей архітектурно-містобудівні аспекти концепцій трансформації найбільших міст;

- проаналізувати роль архітектурно-містобудівних аспектів у процесах трансформації міст;

- проаналізувати практики використання архітектурно-містобудівних аспектів трансформації найбільших міст.

Аналіз публікацій. За останні десятиліття в Україні не було опубліковано жодного підручника або навчального посібника, який би розглядав питання міського будівництва та господарства в інтегрованому міждисциплінарному виданні. А ті роботи, які здаються виконаними з позиції інтегрального підходу, при уважному аналізі елементи інтегральності показують фрагментарно, не повно, а багато позицій, обов'язкових в інтегральній схемі, не висвітлюють взагалі [6; 8; 9]. На полицях книжкових магазинів та в інтернеті рідкісні екземпляри серйозних вітчизняних монографій у сфері містобудівництва все частіше замінюються перекладними описовими виданнями сумнівної наукової цінності.

Питання трансформації міст України на сучасному етапі містобудування станом на 2025 рік системно не описано. Є лише книги та окремі статті щодо приватних підходів до цієї проблематики, що охоплюють лише деякі, не завжди ключові питання, та й то не в повному обсязі. У тому числі питання обліку регіональних особливостей. Це створило методологічний вакуум і невизначеність у цьому напрямі знань [1; 9; 13].

Система поглядів, викладена у цих та інших роботах, встигла досить відчутно відстати від викликів після 2020 року. Теоретики не провели необхідні масштабні дослідження, що спираються на нову статистику та нові досягнення у галузі наукового розуміння нашого світу. Хоча фахівці Західного Світу багато аспектів змін Світу вже описали, причому ще в минулі двадцять років, зокрема, Е. Тоффлер [17].

Наголосимо: наукова інформація з цих питань застаріває тепер кожні 3–4 роки. Тобто швидко стає неактуальною. Але вона не вивчається вітчизняними архітекторами.

Процес відновлення українських міст із залученням закордонних фінансових програм допомоги, що розпочався невдовзі після звільнення цих територій від окупантів, триває без наукового обґрунтування. Поки що є лише застарілі роботи, які не торкаються проблем трансформації міст у період з 2020 по 2025 роки. В основу таких програм покладено лише фінансові інтереси зарубіжних кампаній партнерів та їх сателітів із приблизно тридцяти країн світу, які розділили територію України на зони своєї відповідальності за ведення нового будівництва на основі своїх напрацювань, які поки що ніяк не враховують загальноприйняті теоретичні та інші особливості України, що забезпечують її національну автентичність.

Немає чіткого уявлення про якусь національну програму, яка розкриває загальну ідею, ідеологію та систему контролю за цим процесом. Є тільки окремі локальні пропозиції. Це спонукає до необхідності поглибленого дослідження шляхів трансформації вітчизняних міст, зокрема – Дніпра. Незважаючи на те, що війну поки що не закінчено, розробляти модель трансформації Дніпра треба вже зараз.

Методики трансформації міст у країнах Західної Європи та в інших регіонах планети описані фрагментарно та продовжують поповнюватися все новими та новими, теж фрагментарними, досягненнями у цій сфері. Комплексності та повноти підходів в них теж немає. Вони базуються насамперед на економічних та політичних умовах, які специфічні в кожній з цих країн [12; 16; 19]. Однак, незважаючи на відмінності умов у закордонному містобудівному просторі та в Україні, окремі методики та інженерно-технічні знахідки у зарубіжних підходах все ж таки можна адаптувати для проектування

трансформаційних процесів у містах України.

Результати дослідження. Для виявлення підходів до подальшої трансформації будь-якого міста необхідно визначити інформацію з таких питань:

- з питань розробки критеріальної бази та системи показників, необхідних для підбору, дослідження та отримання результатів з питань трансформації міст у сучасних економічних, демографічних, військово-політичних, природно-кліматичних, екологічних, інженерно-технологічних та всіх супутніх реаліях життя населення;

- з питань проведення перед пректного аналізу всіх актуалізованих у попередньому пункті факторів з їхньою подальшою тематичною деталізацією щодо кожного з факторів та групи критеріїв, пов'язаних з ними, в тому числі:

- з питань трансформації історико-генетичних фаз міста, властивих різним періодам його історії з метою виявлення морфологічних та інших закономірностей його змін;

- з питань трансформації соціальних аспектів містобудування (для розуміння якісних та кількісних параметрів змін міського населення та особливостей його розподілу територією міста);

- з питань трансформації економічної структури міста, включаючи її зв'язок з містоутворюючими підприємствами та об'єктами системи обслуговування населення (для розробки концепції трансформації діючих виробництв, розміщення нових промислових та обслуговуючих об'єктів, їх людськості, зв'язку з селищними утвореннями різних типів, з транспортною та іншими інфраструктурами міста);

- з питань трансформації природно-кліматичних умов у місті та навколо нього, включаючи:

1. трансформації морфологічної та функціональної специфіки динамічних (оборотних) та еволюційних (незворотних у рамках тривалих періодів часу) змін у топологічній структурі ландшафтів (фізико-

географічних районів з ієрархією таксонів та сітчастоподібних планогам схилових та вертикальних зв'язків між ними);

2. трансформації всіх видів динаміки та еволюції вертикальної, горизонтальної та інших видів структур екосистем у матриці фізико-географічних районів (для визначення потенціалу містобудівного навантаження на всі види осередків у просторі з позиції встановлення величини у плані та поверховості по вертикалі будівель та споруд, щільності їх розміщення на територіях, щільності та конфігурації вуличної мережі та інших антропогенних структур міста – з метою визначення номенклатури типів об'єктів, що трансформуються і знову будуються;

- з питань формування поняття «душа міста у період його трансформації»;

- з питань визначення стратегії трансформації планувальної структури міста (включаючи стратегію реагування на мирний та спокійний час, та стратегію реагування на можливі виклики часу;

- військові, економічні, політичні, екологічні та інші, з якими пов'язані нові уявлення про підходи до генерального плану та його окремих елементів (кожна з цих двох стратегій передбачає свої правила розміщення та параметри планувальних елементів генерального плану);

- з питань визначення нових планувальних підходів до трансформації генерального плану Дніпра на основі стратегії його розвитку;

- з питань визначення шляхів трансформації інженерно-технічної та інших інфраструктур міста;

- з питань трансформації супутніх аспектів функціонування міста (у тому числі – в галузі візуального сприйняття міста, в галузі архітектурно-містобудівної семантики, в галузі урбаністики, в інших сферах життя міста).

З огляду на постійно змінюваних військово-політичних, соціально-економічних, екологічних та інших чинних нині обставин в Україні, пов'язаних, у свою чергу, з транснаціональними та глобальними процесами, значна частина

необхідної для дослідження даних або відсутня, або має закритий характер, або опублікована в короткому і неповному обсязі, що змушує ввести рамки дослідження з заявленої теми.

Це, у свою чергу, дозволяє говорити лише про концептуальні можливості отримання результатів з одних питань, і про гіпотетичні – з інших. Тобто це дослідження орієнтоване на отримання постановочно-стратегічних, а не прикладних тактичних результатів. Що, у свою чергу, дозволяє говорити лише про концептуальні можливості отримання результатів з одних питань, і про гіпотетичні – з інших. Тобто справжнє дослідження орієнтоване на отримання постановочно-стратегічних, а не прикладних тактичних результатів. Воно показує, як змінилися уявлення про місто, і як тепер його потрібно дослідити для отримання виходів на практику в майбутньому.

Розглянемо перелічені пункти з різним ступенем концептуального занурення у їх внутрішній зміст.

1. Критеріальна база та системи показників, необхідних для підбору, дослідження та отримання результатів з питань трансформації міст у сучасних економічних, соціально-демографічних, військово-політичних, природно-кліматичних, екологічних, інженерно-технічних та всіх супутніх реаліях життя населення.

Критеріальна база повинна включати такі якісні та кількісні показники:

- показники трансформації економічної структури міста на розрахунковий період, що впливають на щорічний бюджет міста, статті його витрат на програми підтримки та розвитку архітектурних, містобудівних та інженерно-технічних систем життєзабезпечення конкретного міста; визначення меж можливостей фінансування актуалізованих на конкретний момент історії архітектурно-містобудівних процесів у життєдіяльності конкретного міста; показники участі міста у регіональній, національній та транснаціональній

економіці з відрахуваннями на розвиток конкретного міста;

- показники змін до соціально-демографічної структури населення (з розрахунком змін у загальній чисельності населення конкретного міста, чисельності окремих категорій мешканців міста, з показниками статеві-вікової структури населення міста; з розрахунком типів та структури сімей, розрахунків тривалості життя, ймовірного числа народжень та смертей, розрахунків показників щодо змін пропорцій між працюючою частиною населення та населення у стані тимчасової непрацездатності через хвороби або інші причини; потреби у загальній кількості типів житлових будинків та їх площі загалом, і навіть кожної соціальної групи населення зокрема; з розрахунком щільності розміщення населення біля конкретного міста (з розрахунком потреби у території всім типів соціальних груп населення конкретного міста); із ймовірним розрахунком змін у національних групах населення на території конкретного міста з визначенням можливих (за бажанням людей) локацій їх громад у структурі генерального плану міста;

- показники змін у військово-політичних аспектах життя міста (імовірнісні прогнози військово-політичних трансформацій у країні, регіоні та місті, що визначають переміщення населення, лінію бойових зіткнень та смугу її впливів; руйнування та інші зміни у кількості та статусі сільських поселень та міста – їх адміністративного та економічного центру; прогноз показників перетворення місцевості на бelligеративні ландшафти; розрахунки можливих алгоритмів відродження звільнених територій; випереджувальні розрахунки великих і малих циклів повторюваність військово-політичних вторгнень у майбутнє; показники заходів, які забезпечують усі види готовності міста до можливих змін військово-політичних аспектів імовірнісних етапів сценарію майбутнього);

- показники змін у природно-кліматичних умовах регіону та країни в цілому, що перебудовують матриці

диференціації території за їх властивостями та якостями, сітки взаємозв'язків між осередками матриці, нові показники адаптивності та критичності (граничної допустимості) антропогенного (архітектурно-містобудівного) вторгнення (навантаження) на кожен структурну частину з осередків із розрахунком наслідків; розрахунки морфологічного перебудови сітки меж таксонів внутрішньоландшафтної топології у зв'язку з комплексом змін, викликаних зміною астропланетарних умов існування планети, що ведуть до продовження змін ендегенних, екзогенних та антропогенних процесів та явищ у регіоні та на території конкретного міста; показників адаптивності змінених і продовжуваних змінюватися властивостей осередків та їх урбо-ландшафтної ємності для визначення ареалів розміщення та фізичних параметрів нової забудови та трансформації забудови, що склалася раніше; показників змін, а також виникнення нових смугових та майданних векторів руху речовини, енергії інформації та імпульсу в орографічній морфології місцевості, на якій трансформується конкретне місто, що визначають оптимальні функціонально-планувальні навантаження та її геометричні параметри, послідовність фізичного розташування та облік ступеня агресивності містобудівних елементів, що трансформуються, стосовно ландшафтів у структурі конкретного міста; визначення показників трансформації природних ландшафтів, у тому числі – в антропогенізованих та антропогенних ландшафтів нового, сибіотичного, а не антагоністичного природи типу; розрахунок механізмів управління всіма видами нової об'єктивної трансформації природно-територіальних комплексів, що знову виникають;

- показники змін у структурі та територіальних планаграмах сіток кордонів між екологічними системами всіх ієрархічних типів; розрахунок параметрів впровадження антропогенних елементів у кожен вид осередків екосистем кожного ієрархічного рівня за трьома моделями:

моделі збереження екосистемних осередків у функціонально-планувальній структурі міста; моделі антропогенізації екосистемних осередків у функціонально-планувальній структурі міста; моделі повної трансформації природних (зональних) екосистем в антропогенні (азональні) екосистеми як життєзабезпечені підсистеми у функціонально-планувальній та об'ємно-просторовій структурі міста;

- показники трансформації інженерно-технологічних та інженерно-технічних інфраструктур міста як систем, що змінюються під впливом змін природно-кліматичних, екологічних та інших вище перерахованих систем, а також у зв'язку з новими науково-технічними та технологічними досягненнями та відкриттями у цих галузях знань;

- показники застосування нових розробок в умовах перманентних змін, що продовжуються, всіх функціональних і структурно-планувальних елементів у генеральному плані конкретного міста;

- показники проектних рішень кожної інженерно-технічної та інженерно-технологічної системи, що змінюється, стосовно топологічних осередків території у складі генерального плану міста;

- показники всіх супутніх реалій життя населення, які пов'язані з необхідністю епізодичної корекції вище перерахованих підходів у зв'язку з їхньою слабкою вивченістю з одного боку, у зв'язку з трансформацією людського організму через зміни властивостей простору і часу, викликаних зміною астропланетарних умов існування планети і включення нових енергоінформаційних циклів їх впливу на земне життя, що викликають в організмі кожної людини і всіх форм життя на планеті в цілому принципово нові види просторово-тимчасових рефлексій, потреб у нових типах простору, у трансформації міста як нового зв'язкового елемента між Землею та космосом на основі нових потреб життєвих форм, що мешкають у ньому.

Підходи до структури передпроектного аналізу актуалізованих факторів з їх наступною тематичною деталізацією щодо

кожного з факторів та групи критеріїв, пов'язаних з ними – величезна робота. У тому числі – з питань трансформації історико-генетичних етапів життя міста та його селітебної території, властивих різним періодам його історії з метою виявлення морфологічних та інших закономірностей його змін [9; 14].

У генералізованому вигляді історико-генетичний ряд змін функціональної та планувальної структури міста завжди пов'язаний з його віком та історичними особливостями регіону, у структурі кожного історичного циклу. Що, чомусь, не беруть до уваги українські дослідники. Цикли визначають стратегію формування міст у конкретних природно-кліматичних, природно-ресурсних, антропологічних, соціально-демографічних, економічних, військово-політичних, інженерно-технологічних, інженерно-технічних, національно-культурологічних та релігійних системах.

Структура циклів багат шарова. Актуалізація кількості циклів теж змінюється в часі, але вже за своїми, більшими за протяжністю астропланетарними циклами. Кожен цикл працює у своєму наборі частот електромагнітного спектра простору. Кожна група частот, що домінують у конкретному циклі, через хвильові енергетичні резонанси, що діють у природі, між усіма наповнювачами простору, активізує в людях свій набір потреб, свій набір геометричних типів просторів і типів будівель, що задовольняють цим запитам. А також свій підхід до масштаба, типу симетрії та інших морфологічних параметрів елементів планувальної структури міста та його окремих типів будівель. Знаючи правила математичного розрахунку всіх перерахованих резонансних зв'язків між геометрією форм і людиною, а також іншими формами життя у місті (включаючи рослинний), можна прогнозувати подальші кроки у розвитку міста. Між тимчасовими «шарами» циклів існує модульна ієрархічна підпорядкованість, що веде до формування способів життя. Зміни способів життя

утворюють цикли криз у м'якій або жорсткій (силовій, військовій) формі, що ведуть до зміни підходів до питань взаємодії городян зі своїм конкретним типом міста. Зміни способів життя завжди пов'язані з переглядом функціонально-планувальної структури конкретного міста, а також міст усього регіону, який, у свою чергу, залежить від процесів у державі та на міжнародному рівні.

На базі циклів потрібні показники змін у структурі та територіальних планаграмах сіток кордонів між екологічними системами всіх ієрархічних типів; розрахунок параметрів впровадження антропогенних елементів у кожен вид осередків екосистем кожного ієрархічного рівня за трьома моделями: моделі збереження екосистемних осередків у функціонально-планувальній структурі міста; моделі антропогенізації екосистемних осередків у функціонально-планувальній структурі міста; та моделі повної трансформації природних (зональних) екосистем в антропогенні (азональні) екосистеми як життєзабезпечені підсистеми у функціонально-планувальній та об'ємно-просторовій структурі міста;

Потрібні також показники трансформації інженерно-технологічних та інженерно-технічних інфраструктур міста як систем, що змінюються під впливом змін природно-кліматичних, екологічних та інших вище перерахованих систем, а також у зв'язку з новими науково-технічними та технологічними досягненнями та відкриттями у цих галузях знань; показники застосування нових розробок в умовах перманентних змін, що продовжуються, всіх функціональних і структурно-планувальних елементів у генеральному плані конкретного міста; показники проектних рішень кожної інженерно-технічної та інженерно-технологічної системи, що змінюється, стосовно топологічних осередків території у складі генерального плану міста. Публікації з цих питань показують, що знання такого роду теж пішли вперед і вимагають суттєвих корекцій колишніх поглядів.

Потрібні ще показники всіх супутніх реалій життя населення, які пов'язані з

необхідністю епізодичної корекції вище перерахованих підходів у зв'язку з їхньою слабкою вивченістю з одного боку, у зв'язку з трансформацією людського організму через зміни властивостей простору і часу, викликаних зміною астропланетарних умов існування планети і включення нових енергоінформаційних циклів їх впливу на земне життя, що викликають в організмі кожної людини і всіх форм життя на планеті в цілому принципово нові види просторово-тимчасових рефлексій, потреб у нових типах простору, у трансформації міста як нового зв'язкового елемента між Землею та космосом на основі нових потреб життєвих форм, що мешкають у ньому.

Цикли визначають стратегію формування міст у конкретних природно-кліматичних, природно-ресурсних, антропологічних, соціально-демографічних, економічних, військово-політичних, інженерно-технологічних, інженерно-технічних, національно-культурологічних та релігійних системах.

У зв'язку з орієнтацією теми цього дослідження на селітебну територію, в історії Катеринослава – Дніпропетровська – Дніпра існувало кілька етапів трансформації архітектури та функціонально-планувальної структури його житлової забудови, які підлягають переосмисленню з позиції тих змін у природі, суспільстві, економіці, технологіях та в інших сферах, які Україна переживає нині.

У просторі сучасного міста Дніпро, як і будь-якого іншого міста, одним із ключових моментів, що впливають на його подальшу трансформацію, є трансформація поняття «душа міста» та «дух міста», укладений у цій душі, а також поняття «генетичний код міста» («планувально-генетичний код міста»).

Функціонально-планувальна структура будь-якого новоствореного міста завжди пов'язана з фізичними та трансцендентними властивостями світу, що існує в заданому циклі астропланетарних проєкцій екзогенних сил на конкретну географічну точку на поверхні Землі, та рефлексій на них з боку матриць підземних, наземних та надземних сил ендегенного

генези та антропогенного характеру. Сумарно вони генерують адекватні для цього періоду часу та географічного простору рефлексії життя людини інших живих організмів, закладають параметри умов для проживання. Тобто формують плановий малюнок регіональної системи населених місць та місць розташування економічно значущих природно-сировинних ресурсів, кліматичних, гідрографічних та орографічних умов, а також із внутрішньо-та зовнішньополітичними та іншими процесами в країні. Кожне місто як антропогенний ресурс для соціуму теж змінюється.

Всі вони по відношенню до нашого міста в загальних рисах, без розкриття великої групи факторів і процесів, що змінюються, описані в регіональній науково-публіцистичній або науковій літературі. І майже не торкнулися літератури вищого статусу.

Виникає РІЗНОМАНІТТЯ АРХІТЕКТУРНО-МІСТОБУДІВНИХ КОНЦЕПЦІЙ ЗАБУДОВИ СЕЛІТЕБНИХ ТЕРИТОРІЙ НАЙБЛИЖЧОГО МАЙБУТНЬОГО, ЩО ПОСТІЙНО ТРАНСФОРМУЮТЬСЯ [16].

Як все це вплине на трансформацію уявлень про архітектуру житлових будинків та селітебних територій найбільших міст загалом? Вплине новими метаморфозами у містобудівній парадигмі тієї чи іншої держави. Постійно змінюється технологічні, економічні, політичні, культурологічні та багато інших сучасних парадигм організації найбільшого міста. Причому частота їхньої зміни починає прив'язуватися до графіка геометричної прогресії. Тобто умовний консерватизм міської забудови (нечаста імплантація в неї нових будівель і рідкісні роботи по реконструкції будинків) потроху починають замінюватися динамічним містом, що швидко змінюється, у просторі якого формуються принципово нові закони планувального та тривимірного формоутворення будівель та забудови з них. Закони, яких раніше людська цивілізація ще бачила. Вони виникають на тлі ще одного процесу, що швидко протікає – стрімкої

зміни клімату на планеті, його аридизація. Тобто він стає дедалі спекотнішим.

Але в теорії створення антропогенних ландшафтів сельбищної та інших територій міст це не враховують. Тобто проектують системи не адекватні змінам [10; 20].

Усі трансформації у соціальній сфері, які тривають нині, протягом XXI століття проведуть землян через нові моделі суспільства. Як вважають західні експерти, кінець XX століття показав готовність переходу людства до безкласового суспільства, для якого будуть потрібні принципово інші підходи до містобудування.

Фактором трансформації підходів до архітектурно-містобудівного перетворення сельбищних територій найбільших міста відноситься також явище зміни потреб до середовища, що виникає у людей, що належать до різних поколінь. У науковій літературі їх назвали поколіннями X, Y, Z та A (альфа). Генетично їх виникнення пов'язане із впливом космічних факторів.

У спеціальній літературі є опис більш глибинних процесів диференціації населення міст з позиції астропланетарних впливів. Він включає врахування змін характеристик щільності речовини фізичних тіл людей. Ці показники ведуть до розущільнення тканин і виникнення в них багатодіапазонних сприйняття світу в більш високих частотах по відношенню до тих, хто народжений раніше. Замість п'яти органів чуття у нових людях прокидаються додаткові органи, і з кожним поколінням їх стає дедалі більше. Вже є люди, які мають 15 та 20 органів чуття. Це означає, що планета заселяється іншим людством. І міста колишнього людства для них не будуть потрібні [7].

Генезис появи незвичайних поколінь пов'язані з тим, що Сонячна система у процесі свого руху на галактичному рукаві Оріона-Лебедя робить перехід у нові космічні сектори, частотні діапазони випромінювань космосу у яких різко інші стосовно колишніх секторів галактики. Нові частоти змушують інакше реагувати на них генетику людини та її польову структуру.

Змінюються діапазони комфортності людини. У тому числі – комфортності в просторах селітебної зони міста. Що автоматично змінює рефлексії кожного з новонароджених поколінь на геометричні абрис, розміри, орієнтацію у просторі, симетрію та асиметрію цих форм, розмірності та геометричні абрис просторів між геометричними формами будівель, колористичний режим середовища, крупність і малорозмірність геометричних форм – і будівель, і просторів між ними, на психоемоційні реакції на нові форми у людей, на приховані постійні мікромоторні реакції на геометричні форми будівель в опорно-руховому апараті людини, на потреби у функціональному заповненні геометричних форм будівель в залежності від цілого ряду частот випромінювань, що виникають тепер у нових діапазонах усередині селітебної зони; на інші. Місто повинне бути адекватним цим процесам.

Строго кажучи, в сучасних публікаціях є опис питань про сприйняття архітектурного середовища людиною [2; 15]. Однак вони теж застаріли через те, що протягом попередніх кількох років розкрито нові процеси та особливості сприйняття простору міста. Вони стосуються всіх якостей архітектури та містобудування – від їхнього історизму до пошуку нових підходів [18].

Потрібно виявляти нові траки рефлексій людей у просторі міст, а також нові рефлексії моделей сімей, які створюють та будуть створювати далі покоління X, Y, Z та A. Авторами теорії поколінь є два американські дослідники – Нейл Хоу та Вільям Штраус.

Оцінка особливостей кожного з нових поколінь у науковій літературі не є однозначною. Вона залежить від погляду конкретного дослідника. У публікаціях часто спостерігається вузькопрофільний підхід вчених до цього питання. В результаті багато інших, таких же важливих якостей нових поколінь просто ігноруються. Що веде до некоректних висновків.

Апологетами суспільства споживання вже зараз визнається, що людству загрожує занепад особистої та державної моралі, що виявляється вже зараз у глибокому розпаді в багатьох країнах основних ідеалів права і законності, у споживчому егоїзмі, у загальному зростанні кримінальних тенденцій, у націоналістичному та політичному тероризмі, що став міжнародним лихом, у руйнівному поширенні алкоголізму та наркоманії.

У викликах, що склалися, з'являються, все-таки і здорові пропозиції. Вони засновані на тому, що необхідно переглянути модель існування людини на Землі в цілому. У доповіді ПРООН у цьому контексті розглядаються три умови, необхідні для започаткування процесу позитивної трансформації: масштабне впровадження рішень, орієнтованих на природу; переорієнтування систем державної та фінансової підтримки; зміна соціальних норм. Ключовим висновком Доповіді є те, що головним бар'єром на шляху трансформацій та подальшого людського розвитку залишається нерівність як усередині країн, так і між ними. Існуюча нерівність між людьми є як причиною, так і наслідком того тиску, який ми чинимо на планету [12].

Багато фахівців вивчають технічні аспекти розвитку західноєвропейської цивілізації. Їхні висновки критичні: повна заміна ручної праці роботизованою; поява штучного інтелекту в усіх сферах життя (люди стануть непотрібними; буде введено заборону на репродукцію дітей; припинення розвитку родових ліній переважної більшості людей; перехід еліти на інший вид; захоплення влади штучним інтелектом, інші зміни); а також зникнення суверенних держав та управління Землею світовим урядом.

Все це означає одне: за межами найближчих десятиліть, на які ми намагаємося прогнозувати шляхи трансформації найбільших міст, ставлення до міст зміниться. У такій кількості і в тих мінливих якостях, які можна відчувати зараз, вони не будуть потрібні. Мабуть,

відбудеться кардинальна зміна малюнка системи розселення людства планети.

У зв'язку із сказаним зрозуміло, чому в наукових публікаціях з'являються нові трактування поняття «стабільний розвиток». Тепер цей розвиток прагне інших цілей. У сфері сталого розвитку. Їх близько двох десятків. Для досягнення кожної мети потрібно вирішити щонайменше 9–10 завдань.

Якщо це вдасться зробити, це означатиме, на думку експертів, що виникне нова формула розвитку людської цивілізації. Ці ідеї нагадують те, що вже запропонували Ж. Фреско, М. Руденко, М. Мельник, І. Стольтенберг та інші автори.

У контексті досліджень різних явищ і процесів в архітектурі та містобудуванні це означає, що так званий історико-еволюційний підхід до розгляду генеральних планів міст та архітектури в цілому – хибний напрямок, в якому немає жодного сенсу, оскільки воно спирається на помилкові уявлення про фізичні процеси [4; 5]. Більше того, воно взагалі суперечить відомим законам фізики. Хоча історичний підхід до розвитку генпланів міст прийнятий чи не всіма як істина, яка не вимагає доказів – від студентів архітектурних факультетів до докторів архітектури.

Тому питання трансформації селітебних територій найбільших міст і в Західній Європі, і в Україні, зокрема – у місті Дніпро, треба підходити інакше. З позиції інших теорій. Таким чином, виникає питання: а поняття «МАЙБУТНЄ» з цих позицій – це тепер що? Термін «концепція майбутнього» – це про що [9; 19]?

Існують наукові публікації, які можна узагальнено назвати так: «коротка історія міст майбутнього», «історія майбутнього», «коротка історія майбутнього (світ у найближчі 50 років)» (наприклад, книга французького політика Жака Атталі). У полі зору уявлень про майбутнє, утопію, антиутопію, 3D – побут, 3D – місто, і навіть 3D – людина [5].

А також багато іншого, включаючи ту саму мобільність, про що згадано вище.

З метамодернізмом, з цифровим капіталізмом.

З висновків всесвітньо відомого вченого Джона Уррі випливає, що як такої науки, яка б займалася майбутнім, зокрема майбутнім архітектури та містобудування, немає. Отже, немає і принципу історичної приймальності етапів розвитку генеральних планів міст, про який написано багато книг. І про це розповідається студентам архітектурних факультетів.

Серед робіт про технологічні уклади, які безпосередньо визначають життя соціуму у найбільших містах – книга «Третя хвиля» футуролога Елвіна Тоффлера. Кожна технологічна хвиля (технологічна революція) породжує нову цивілізацію та нові концепції будівель, споруд та міст. Між хвилями завжди існує конфлікт, у якому майбутнього не видно.

Кожній цивілізації притаманний свій особливий світогляд, своя мораль, свій спосіб життя. Причому світогляд, принципи та інститути нової хвилі не виростають еволюційно з тих самих елементів ранньої хвилі, а формуються на основі свого унікального геному нової цивілізації. Це знову і знову говорить про те, що спадкоємність як ідея – хибна річ. Колізії хвиль носять не еволюційний, а революційний характер, а прихід нової хвилі пов'язаний з війнами, революціями та іншими потрясіннями. Третя хвиля принесла із собою нову інфосферу. Настала ера демасифікованих засобів інформації, яка вплине на те, як формується наше уявлення про навколишній світ.

Відповідно до теорії Е. Тоффлера, головною сировиною нової економіки стануть інформація та уява. За допомогою інформації та уяви буде знайдено заміну більшості невідновлюваних ресурсів сучасної цивілізації. У зв'язку з безпрецедентним зростанням значення інформації людство реструктурує освіту, перебудує науково-дослідні роботи та, головне, реорганізує систему комунікацій.

Експерти стверджують, що третя хвиля не є ні утопією, ні антиутопією. Вона пропонує позитивну та революційну

альтернативу майбутнього, яка, проте, лежить в межах реалістично досяжного. Що є практопія.

Є дослідники, які прийшли до складніших понять та уявлень. Включаючи уявлення про архітектуру та містобудування. Серед них – таке явище, як адаптивність людей до постіних, що йдуть без перерв, змін світу.

Проблема настільки складна, що про неї треба говорити всюди та голосно. Наприклад, чи можна мати теорію освіти, яка готує людей до майбутнього, що постійно змінюється? Чи можна дійти згоди з майбутнім, що постійно змінюється? Як має виглядати нова теорія адаптації?

Вільям Огберн у своїй теорії культурного відставання показав, як соціальний стрес виникає з нерівної швидкості змін, які створюються у різних секторах суспільства. Повинна існувати рівновага як між швидкістю змін у різних секторах, так і між швидкістю зміни оточення і обмеженою швидкістю людської реакції. Зараз же видно розрив між ними, що збільшується.

Раніше люди вивчали минуле, щоб зрозуміти сьогодення. Що було методологічною оманю. Зараз Вільям Огберн пропонує повернути дзеркало часу та зрозуміти, як образ майбутнього визначає наше сьогодення. Фактично цей автор свідомо чи мимоволі використовує теорію ментальних образів-афірмацій, щоб моделювати фізичне середовище. У тому числі – архітектурно-містобудівну. Це узгоджується з низкою сучасних теорій.

У деяких публікаціях стверджується, що еволюція (знову ідея з часом) стає мірою речів. У питаннях оцінки ставлення до концепцій трансформації селітебних територій найбільших міст це можна спробувати застосувати. Але питання – на якій методологічній основі? Серед таких спроб – опора на фрактальність фізичного світу. Його еволюція теж фрактальна! Це означає, що моделі «розвитку» (поділення на частини), а не «світку» (сполучення раніше розпавшихся частин в ціле) структури селищної території найбільшого

міста потрібно розглядати як матрицю планувально напружених силових ліній – фракталів, в яких потрібно (біфуркації) та точки злиття структурних напруг у генеральному плані найбільшого міста. І визначити, які з них переможуть. Що свідчить про те, що світ поливалентен. А планувальні структури генеральних планів завжди спираються на зони напруги процесів інтерференції енергій у фізичному світі.

Фрактальність еволюції генерального плану будь-якого міста робить його майбутнє непередбачуваним у принципі. Наука не знає законів незворотнього утворення фрактальних структур та їх розвитку. Прогнозу піддається лише розвиток еволюційних гілок між точками розгалуження.

Будь-який прогноз у містобудуванні та архітектурі має бути поліваріантним та передбачати кілька сценаріїв розвитку функціонально-планувальних подій. Фрактальність так званої архітектурної та містобудівної еволюції робить наше майбутнє хитким. Перебуваючи на одній із гілок еволюційного вузла, ми можемо не досягти успіху, а то й зовсім загинути, проте це не означає, що ми жили даремно.

Дедалі більше явищ у поведінці генеральних планів найбільших міст, у поведінці їх селітебних зон, поведінці механізмів подальшої трансформації селітебних зон призводять до інших залежностей. У тому числі – до залежностей на основі нелінійних функцій. Які потрібно вивчити стосовно Дніпра. Бо в них одна з відповідей на питання про трансформацію селітебних територій.

Все це підводить до того, що матриці розподілу соціальної структури мешканців найбільшого міста з точки зору визначення схем її впливу на функціонально-планувальну структуру найбільшого міста повинні вивчатися і з економічної точки зору, що створює палітру високих чи низьких платоспроможностей різних соціальних груп за житло. І, таким чином, формують карту розподілу різних типів житлових будинків з різними типами

квартир, різними типами кімнат у квартирі, різним трактуванням меблів, включаючи той факт, що потреба фізичної присутності деяких предметів у квартирі зникне. Вони будуть створюватися у просторі на основі голографії та низки інших сучасних технологій; весь декор кімнат стане цифровим, включаючи види з вікна, для описаних вище форм сімей.

Це нагадує ефект окулярів для спостереження за голографічними ілюзіями, тобто остаточно відриває людину від зовнішньої реальності, переселяючи її у світи ілюзій. Сюди додаються голографічний чоловік чи дружина та все інше.

Вони ж впливають на показники концентрації та деконцентрації населення селітебної зони найбільшого міста. Що, своєю чергою, змінює підходи до принципів розміщення багатоповерхових житлових будинків, будинків середньої поверховості та малоповерхових будинків.

У суспільстві споживання факт появи сімей нових видів пов'язані з економічною нерівністю населення. По суті весь західний світ сьогодні поділений на дві частини. Менша – пул країн «золотого мільярда», що збільшується, перейшли до кейнсіанської економіки успіху [3]. Інші країни продовжують «економити» на зарплаті працівника, що тримає їхню економіку на низькому рівні. В результаті стара проблема надмірного розшарування населення проявляється сьогодні у взаєминах між багатими та бідними регіонами. Між багатими районами у мегаполісах та мегалополісах та їх бідними районами. Вона продовжує впливати на диференціацію селітебних територій щодо якостей будинків. Час переходити на міждержавне та міжрегіональне кейнсіанство. Воно призведе до зміни класифікації міст, зміни їх планувальних структур, зміни їх місії і потенціалу загалом.

Кейнсіанська ідея [3] змінює систему соціальних відносин абсолютно в кожному місті, включаючи Дніпро. Вона вимагатиме «кейнсіанського» мислення, що усуває проблему нерівності, і в цьому будуть, за

даними експертів, зацікавлені і бідні, і багаті. Якщо припустити, що ідея приживеться, зокрема, у Дніпрі, то це означатиме, що відбудеться ще один перегляд форм сімей, описаних вище та, відповідно, типів квартир, типів будинків з ними, типів містобудівних комплексів на основі таких будинків. З'являться нові концепції багатоступеневої системи обслуговування. Якщо зараз в її основі – три ступені, кожен з яких формує свій містобудівний елемент (житлова група, житловий мікрорайон, житловий район), то в змінених умовах виникнуть дисперсно розосереджені, а також нові гібридні містобудівні фармації, що створюються новим укладом життя, новими формами зайнятості населення та новими моделями потреб для яких буде змінене багатоступеневе обслуговування.

Іншими словами, кейнсіанський підхід до структурування селітебної території найбільшого міста є об'єктивним.

Але оскільки цей підхід теж не всеосяжний, його не можна назвати остаточною. Бо зараз швидко змінюється сама структура фізичного світу. Змінюються швидкість ходу часу, щільність та мірність простору. Через швидкий і все швидкий хід соціальної еволюції і внаслідок її фрактальності змінюється природа самої наукової картини світу, вона стає в сприйнятті людини все більш лабільною і багатоваріантною. Вона народжує в селітебних зонах багатоваріантні містобудівні структури, що співіснують одночасно і часто взагалі не показують будь-якої взаємодії один з одним.

У перспективі вона зміниться ще раз і стане максимально жорсткою до людини. Точніше, змусить людину перейти від суб'єктивності до об'єктивності моделей життя у місті. В її основу остаточно увійдуть енергоінформаційні та космічні процеси.

З питань трансформації економічної структури міста, включаючи її зв'язок містоутворюючими підприємствами та об'єктами системи обслуговування населення (для розробки концепції

трансформації діючих виробництв, розміщення нових промислових та обслуговуючих об'єктів, їх людомісткості, зв'язку з селищними утвореннями різних типів, з транспортною та іншими інфраструктурами міста).

Дослідження моделей трансформації економіки України, включаючи економіку її окремих міст, поки що питання відкрите. Його складність обумовлена як впливом мілітарного процесу біля країни, так і низкою кризових явищ як на рівні Євразії, так і на глобальному рівні загалом. Світова криза, що почалася в 2008 році, проходячи через різні стадії, багато з яких важко було передбачати, продовжується.

За його лаштунками стоять його творці – світові транснаціональні олігархічні групи та пов'язані з ними держави – лідери у світовій економіці. За допомогою штучно створюваних криз вони вкотре в історії змінюють світовий політичний та економічний ландшафт на планеті. У тому числі – методами керованого хаосу, одним із інструментів яких є регіональні та світові війни. Процес цей значною мірою закритий. У ньому не посвяченому в такі процеси не розібратися: надто багато факторів та процесів носять прихований, не публічний характер. Його дослідження під силу лише тим фахівцям, які мають доступ до інформації у цій галузі знань. На рівні Дніпра ми лише пожинаємо те, що відбувається на різних рівнях цієї Великої Світової Ігри.

В умовах України криза проявила себе як недосконалість багатьох економічних механізмів у міждержавних і, як наслідок, у внутрішньодержавних економічних та пов'язаних з ними політичних відносинах. Відмінною особливістю кризи цього часу в умовах України, що впливають на забудову міст, стало те, що політика відірвалася від економіки.

У той час, як вона повинна обслуговувати економіку. Виникли й інші проблемні явища. Загалом вони призвели до втрати об'єктивного підходу до забудови Дніпра та інших міст. В тому числі і з точки зору впливу р. Дніпро. Вона почала

контролюватись фінансовими групами, що ігнорують загальні закони містобудування. Міста почали наповнюватися містобудівними помилками. Почали губитися правильні підходи до розміщення містобудівних доміант, підходи до формування силуету міста, його базових глибинних композиційних осей, річковий фасад, планувальні підходи до основних структурних елементів у генеральному плані Дніпра, губитися та інші важливі елементи.

З іншого боку, у Світі вже проявили себе принципово нові моделі економік міст, розраховані на найближчі десятиліття [19]. Проте їх не хочуть вивчати та адаптувати до наших умов як економісти, так і архітектори. Принаймні щодо відкритих публікацій про економічні аспекти трансформації міст України цього не скажеш. Описуються лише дрібні питання, хай і з добрими ідеями та знахідками, але не пов'язані із загальною стратегією управління економікою в цілому, і, як наслідок, з економікою міст, зокрема. У той час як Західний світ уже усвідомив, що ринкова економіка все ж таки має централізовано керуватися державою. Інакше країна загине. У зв'язку з чим усі погляди українських фахівців на розвиток забудови міст, зокрема Дніпра, не спираються на те, що відбувається з фінансовою системою у Світі та в нашій державі, не досліджують наслідки її змін для міста. Так, міська адміністрація має програми розвитку міста. Але при детальному знайомстві з ними видно, що цей матеріал скоріше формальний і поверхневий, аніж теоретично обґрунтований та конструктивно-прикладний чи не в кожному своєму пункті. Включаючи розуміння моделі перетворення містоутворюючої бази міста, розуміння прогнозів зміни соціально-демографічної структури міста, розуміння інших процесів.

На підставі змін економічних парадигм трансформації міст у світі виникли нові типи поселень: ГЛОБАЛЬНІ (СВІТОВІ) МІСТА (на 2025 рік їх 51 місто на всій земній кулі); МЕГАЛОПОЛІСИ (центри канурбацій); МЕГАПОЛІСИ (центри

агломерацій); КРЕАТИВНІ МІСТА; ЕКОЛОГІЧНІ МІСТА; ТЕХНОПОЛІСИ; МІСТА – КУЛЬТУРНІ ЦЕНТРИ (у тому числі: МІСТА – СВІДКИ РОЗЦВЕТУ СТАРОДАВНИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙ; СТОЛИЦІ КОЛИШНІХ ВЕЛИКИХ ІМПЕРІЙ); МІСТА-ТРАНСПОРТНІ ВУЗЛИ; МІСТА-ПРОМИСЛОВІ ЦЕНТРИ; МІЛІТАРНІ МІСТА; МІСТА-КУРОРТИ; МІСТА-МУЗЕЇ; МІСТА – РЕЛІГІЙНІ ЦЕНТРИ; МІСТА – ЦЕНТРИ ТУРИЗМУ; МІСТА, ЩО ВИКЛИКАЮТЬ ВСІЙ ІНТЕРЕС на основі наявності будь-яких особливих об'єктів, процесів, якостей; СТОЛИЦІ КРАЇН; МІСТА – НАУКОВІ ЦЕНТРИ; ПРИВАТНІ МАЛІ МІСТА; МІСТА-ДЕРЖАВИ; МІСТА НА ТЕРИТОРІЯХ У ВИГЛЯДІ ПЛАТФОРМ НА АКВАТОРІЯХ; КІНЕМАТИЧНІ МІСТА; МІСТА-МІГРАНТИ (ЯКІ ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ПО ТЕРИТОРІЯМ МІСТА); САМОСОБІРНІ ЗБІРНО-РОЗБІРНІ МІСТА, СТВОРЮВАНІ НА ЧАС; МІСТА-СКАФАНДРИ; МІСТА-МЕТАБОЛИ, МІСТА-ХАРТІЇ, РОЗУМНІ МІСТА, П'ЯТНАДЦАТИХВИЛИННІ МІСТА, ЗДОРОВІ МІСТА, МІСТА-ХМАРОЧЕСИ, МІСТА В МІСТАХ, ІНКРЕМЕНТАЛЬНІ МІСТА, МІСТА-ШАРЕТТИ, МІСТА НА ОСНОВІ ПРИНЦИПІВ НОВОГО УРБАНІЗМУ; МІСТА НА ОСНОВІ СТІЙКОГО УРБАНІЗМУ, МІСТА ДЛЯ МАРГІНАЛЬНИХ ГРУП СОЦІУМУ, БІОФІЛЬНІ МІСТА, БІОМОРФНІ МІСТА, КІБЕРУРБАНІСТИЧНІ МІСТА. І багато інших типів міст сучасного та майбутнього.

Згідно з іншими класифікаційними ознаками існують такі міста, як: міста урбаністичного типу; міста дезурбаністичного типу; міста урбаністично-технократичного типу; міста мілітарного типу, включаючи поселення на базі перетворення белігеративних ландшафтів; міста-соціобіогеоєкоценози; безгенпланівські міста; космоекологічні міста; кінематико-еволюційні (цикло-еволюційні) міста; антропоекологізовні міста; інші типи неосучасних міст.

Поряд із вже реалізованими вище перерахованими містами є широкий

діапазон розробок по містах майбутнього – підземних, що йдуть наземних, підводних, плаваючих, надземних, літаючих, орбітальних, інопланетних та інших, реалізація яких буде можлива лише майбутньому.

Окремою гілкою міст є так звані міста-привиди, які зараз використовують теж.

Висновки

1. Світова наукова спільнота вважає, що поки що неможливо дати УНІВЕРСАЛЬНЕ ВИЗНАЧЕННЯ МІСТА, хоча міста існують тисячі років. Тому таке явище як трансформація міст методично не визначене, хоча і має окремі ознаки нового етапу містобудування.

2. Визнається, що міста у звичному для нас розумінні (у просторовому та соціальному контексті) виникли лише у ХІХ столітті, після індустріальної революції, оскільки тоді і виникла фізична суть трансформації міст.

3. З метою вивчення уявлень про трансформацію міст потрібно використовувати ряд принципово нових ознак класифікації міст при збереженні невизначення трактування поняття «Місто», які пов'язані з виникненням нових типів поселень.

4. У різних країнах підходи до варіантів класифікації міст і їх трансформації різняться.

5. Досягнення сучасних наук – квантової фізики, квантової теорії петльової гравітації, загальної теорії відносності, знання яких архітектори поки що необачно не транслують на явища архітектури та містобудування, показують, що наш фізичний світ імовірний і феноменальний. Він повністю залежить тільки від свідомості людини. Навіть залишаючись у системі дуальності, яка і поділяє ціле на частини, він завжди був, є і буде ймовірним. Він не постійний, і до нього неможливо застосовувати жорсткі та однозначні визначення. Трансформація міст в минулому, зараз і в майбутньому – явище винятково ймовірнісне. І це одна з головних аксіом містобудування в історії людства.

Будь-які дослідження процесів у галузі трансформації міст дадуть лише ймовірні відповіді, позбавлені жорстких оболонок. Настала ера розробки тільки імовірнісних

генпланів городів. Саме це і було причиною того факту, що генплани ніколи не реалізовувалися більше ніж на 20–30 %.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакун К. С., Плешкановська А. М. Математична модель визначення потенційного територіального ресурсу. *Містобудування та територіальне планування*. 2018. № 67.
2. Бармашина Л. М. Універсальний дизайн як складова соціальної екології. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. 2015. Вип. 40. С. 341–348.
3. Блауг М. Кейнсіанська система. Экономическая мысль в ретроспективе. *Economic Theory in Retrospect*. Вип. XVII. 1994. С. 607–629.
4. Воробьев В. В., Шило О. С. Пространственные рефлексии человека как отражения эниологической структуры среды. *25 лет познания пространственно-волновой субстанции мировоззренческих представлений : XI Междунар. науч.-практ. конф.* (08–09 ноября 2019). Днепр, 2019. С. 83–95.
5. Воробьев В. В., Мерилова И. А. Матрицы предопределенностей в истории архитектуры будущего. *Архитектурный вестник КНУБА*. 2018. Вип. 16. С. 360–367.
6. Вакуленко В. М., Мамонова В. В., Шаров Ю. П. Стратегічне планування на місцевому та регіональному рівнях : навч. посіб. Ужгород : ПАТЕНТ, 2004. 198 с.
7. Воробьев В. В. Экополис. Мир звездного будущего. Книга XXI века. Днепр : Журфонд, 2020. 812 с.
8. Габрель М. М., Наливайко Я. Методологія та рамкові умови просторового планування на внутріобласному рівні. Європейський досвід для практики України. *Науковий вісник Національного аграрного університету*. Вип. 128. 2008. С. 20–30.
9. Демін М. М. Актуальні проблеми сучасної теорії містобудування. *Досвід та перспективи розвитку міст України*. Київ : Укрархбудінформ, 2000. С. 41–45.
10. Денисик Г. І. Антропогенне ландшафтознавство : навч. посіб. Ч. І. Глобальне антропогенне ландшафтознавство. Вінниця : ПП «ТД Видавництво Едельвейс і К», 2012.
11. Доценко А. І. Територіальна організація розселення (теорія та практика). Київ : Фенікс, 2010. 536 с.
12. Директива 2000/60/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики». 2000. [Електронний ресурс]. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_962
13. Досвід та перспективи розвитку міст України. Методичні аспекти міського та регіонального планування. Вип. 5. Київ : Діпромісто, КНУБА, 2003. С. 65–71.
14. Заец Р. Системный подход к инновационному развитию крупного города по пути экоустойчивости. *Досвід та перспективи розвитку міст України*. Вип. 4. Філософські та теоретичні аспекти містобудування. Київ : Дніпромісто, 2003. С. 119–142.
15. Колин Элларт. Среда обитания : как архитектура влияет на наше поведение и самочувствие. Пер. Анастасия Васильева, Елена Корюкина. 2017. 288 с.
16. Повестка дня на XXI век (англ. Agenda 21). ООН (1992). [Електронний ресурс]. URL: <http://www.un.org/ru/documents/declconv/conventions/agenda21.shtml>
17. Тоффлер Э. Шок будущего. Пер. с англ. Э. Тоффлер. 2004. 557 с.
18. Царенко С. О., Литвинов А. І. Адаптація історичної забудови у системі управління розвитком поселень. *Вісник ВПІ*. 1997. № 4. С. 31–35.
19. Чандрян Наір. Держава сталого розвитку. Майбутнє урядування, економіки та суспільства. *Наш формат*. 2020. 220 с.
20. Шищенко П. Г. Антропогенные преобразования современных ландшафтов. Природная среда и хозяйственная деятельность человека. Киев : КГУ, 1985. С. 114–131.

REFERENCES

1. Bakun K.S. and Pleshkanovska A.M. *Matematychna model vyznachennia potentsiinoho terytorialnoho resursu* [A mathematical model for determining potential territorial resource]. *Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia* [Urban Planning and Territorial Planning]. 2018, no. 67. (in Ukrainian).
2. Barmashyna L.M. *Universalnyi dyzain yak skladova sotsialnoi ekolohii* [Universal design as a component of social ecology]. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia* [Modern Problems of Architecture and Urban Planning]. 2015, iss. 40, pp. 341–348. (in Ukrainian).
3. Blaug M. *Keynsianska systema* [The Keynesian system]. *Economic Theory in Retrospect*. Iss. XVII, 1994, pp. 607–629. (in Russian).
4. Vorobiov V.V. and Shylo O.S. *Prostranstvennye refleksii cheloveka kak otrazheny eniologicheskoi struktury sredy* [Human spatial reflections as a reflection of the enological structure of the environment]. *25 let poznaniia*

prostranstvenno-volnovoї substantsii mirovozzrencheskikh predstavlenii : XI Mezhdunarodnaia nauchno-prakticheskaia konferentsiia [25 Years of Understanding the Spatial-Wave Substance of Worldview Representations : XI International Scientific-Practical Conference]. 08–09 November, 2019, Dnipro, pp. 83–95. (in Russian).

5. Vorobiov V.V. and Merylova I.A. *Matrytsy predopredelennosti v istorii arkhitektury budushcheho* [Matrices of predeterminations in the history of the architecture of the future]. *Arkhitekturnyi visnyk KNUBA* [Architectural Bulletin of KNUCEA]. 2018, iss. 16, pp. 360–367. (in Russian).

6. Vakulenko V.M., Mamonova V.V. and Sharov Yu.P. *Stratehichne planuvannia na mistsevomu ta rehionalnomu rivniakh : navch. posib.* [Strategic planning at the local and regional levels : textbook]. Uzhhorod : PATENT, 2004, 198 p. (in Ukrainian).

7. Vorobiov V.V. *Ekopolis. Mir zvezdnoho budushcheho. Kniga XXI veka* [The World of the Starry Future. Book of the 21st Century]. Dnipro : Zhurfond, 2020, 812 p. (in Russian).

8. Habrel M.M. and Nalyvaiko Ya. *Metodolohiia ta ramkovi umovy prostorovoho planuvannia na vnutrioblastnomu rivni. Yevropeyskyi dosvid dlia praktyky Ukrainy* [Methodology and framework conditions of spatial planning at the intra-regional level. European experience for the practice of Ukraine]. *Nauk. visnyk Nats. ahrarnoho un-tu* [Scientific Bulletin of the National Agrarian University]. Iss. 128, 2008, pp. 20–30. (in Ukrainian).

9. Demin M.M. *Aktualni problemy suchasnoi teorii mistobuduvannia* [Current issues in modern urban planning theory]. *Dosvid ta perspektyvy rozvytku mist Ukrainy* [Experience and Prospects for the Development of Cities of Ukraine]. Kyiv : Ukrarkhbuildinform, 2000, pp. 41–45. (in Ukrainian).

10. Denysyk H.I. *Antropohenne landshaftoznavstvo: navchalnyi posibnyk. Chastyna I. Hlobalne antropohenne landshaftoznavstvo* [Anthropogenic Landscape Science : Textbook. Part I. Global Anthropogenic Landscape Science]. Vinnytsia : Edelveis i K., 2012. (in Ukrainian).

11. Dotsenko A.I. *Terytorialna orhanizatsiia rozselennia (teoriia ta praktyka)* [Territorial organization of settlement (theory and practice)]. Kyiv : Fenix, 2010, 536 p. (in Ukrainian).

12. *Dyrektyva 2000/60/Yes Yevropeiskoho parlamentu ta Rady "Pro vstanovlennia ramok diialnosti Spivtovarystva v haluzi vodnoi polityky"* [Directive 2000/60/EC of the European Parliament and the Council "Establishing a framework for Community action in the field of water policy."]. 2000. [Electronic resource]. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_962 (in Ukrainian).

13. *Dosvid ta perspektyvy rozvytku mist Ukrainy. Metodychni aspekty miskoho ta rehionalnoho planuvannia* [Experience and Prospects for the Development of Cities of Ukraine. Methodological Aspects of Urban and Regional Planning]. Iss. 5. Kyiv : Dipromisto, KNUCEA, 2003, pp. 65–71. (in Ukrainian).

14. Zaiets R. *Systemnyi pidkhid do innovatsiinoho rozvytku krupnogo mista na shliakhu ekoustoichyvosti* [A systemic approach to the innovative development of a large city towards eco-sustainability]. *Dosvid ta perspektyvy rozvytku mist Ukrainy* [Experience and Prospects for the Development of Cities of Ukraine]. Iss. 4. Philosophical and Theoretical Aspects of Urban Planning. Kyiv : Dnipromisto, 2003, pp. 119–142. (in Ukrainian).

15. Kolin Ellard. *Sreda obitaniia : Kak arkhitektura vliiaet na nashe povedenie i samochuvstvie* [Habitat : How Architecture Affects Our Behavior and Well-Being]. Translated by Anastasia Vasilieva and Yelena Koriukina. 2017, 288 p. (in Russian).

16. *Povestka dnia na XXI vek (anh. Agenda 21). OON (1992)* [Agenda for the 21st Century (Agenda 21). UN (1992)]. [Electronic resource]. URL: www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/agenda21.shtml (in Russian).

17. Toffler E. *Shok budushcheho* [Future Shock]. Translated from English E. Toffler. 2004, 557 p. (in Russian).

18. Tsarenko S.O. and Lytvynov A.I. *Adaptatsiia istorychnoi zabudovy u systemi upravlinnia rozvytkom poselen* [Adaptation of historical buildings in the system of settlement development management]. *Visnyk VPI* [VPI Bulletin]. 1997, np. 4, pp. 31–35. (in Russian).

19. Chandran Nair. *Derzhava staloho rozvytku. Maibutnie uriaduvannia, ekonomiky ta suspilstva* [The Sustainable State. The Future of Governance, Economy, and Society]. *Nash format* [Nash Format]. 2020, 220 p. (in Ukrainian).

20. Shyshchenko P.H. *Antropohennye preobrazovaniia sovremennykh landshaftov* [Anthropogenic Transformations of Modern Landscapes]. *Prirodnaia sreda i khoziaistvennaia deiatelnost cheloveka* [The Natural Environment and Human Economic Activity]. Kyiv : KGU, 1985, pp. 114–131. (in Russian).

Надійшла до редакції: 21.02.2025.